

BEZBOŻNY (94) ai

bez- (92), bef- (2).

e jasne; -o- (3) *Mącz, KochPs, GórnTroas, -ó-* (1) *BiałKat*.

sg m N bezbożny (17). ◇ G bezbożn(e)go (7). ◇ D bezbożn(e)mu (1). ◇ A bezbożn(e)go (2). ◇ I bezbożnym (4). ◇ L bezbożnym (1). ◇ V bezbożny (1). ◇ f N bezbożną (4). ◇ A bezbożną (2). ◇ n A bezbożn(e) (3). ◇ pl N m pers bezbożni (11). subst bezbożné (3); -é (1), -(e) (2). ◇ G bezbożnych (20). ◇ D bezbożnym (7). ◇ A m pers bezbożn(e) (7). ◇ I m bezbożnymi (2) *KromRozm III, CzechRozm*, bezbożn(e)mi (1) *WujJud*. ◇ V bezbożni (1).

W funkcji rzeczownika (32).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

W odniesieniu do człowieka (z zabarwieniem ujemnym o ludziach odmiennej wiary): nie wierzący w Boga, nie znający prawdziwego Boga, niepobożny, bluźnierczy, heretycki, pogański; zły, niemoralny; *atheos Mącz, Calep, Cn; impius, a pietate, a religione remotus, sacrilegus Cn* (94) : Tákýe towarzysztwa też zbory zwany być mogą/ ále bezbożnych. *KromRozm III A6* [2 r.], F4v; Duffá bezbożnego pożąda złego/ nie śmiúie fie nád bliźnim swoim. *Leop Prov* 21/10; náwroćcie fie/ thedy obáczyćcie cóc zá roznoć miedzy śpráwiedliwym á bezbożnym [*inter iustum et impium*] *Leop Mal* 3/18, li6v, *Prov* 14/32, 20/26, 21/7, 27 (22); *Atheos, Bezbożny. Zápámietáły człowiek zbáwienia swego. Mącz* 19a; Gdzie iuż więcz bezbożny człek wśzytek Kościoł wczynił Kácerzem/ pothępionym/ y zaráżonym. *SarnUzn G7; GórnDworz D; Acz Król Iego Miłość* [...] Sektę Trideiftów bezbóżnych z Krolestwá swégo przez Dekrét zgładzić á wywołać raczył *BiałKat* a2; vkaźcie mi kto ták przed Lutrem trzymał/ okrom Heretykow bezbożnych/ ładem Kościelnym śpráwiedliwie potępionych. *WujJud* 2v, 2, 214, 228v; *BudBib 2.Reg* 4/11; *BiałKaz D4; CzechRozm* 240; Iż kto Jezufá [...] odbieży: [...] zá Moyżeszá fie vchwyć/ że ten y Bogá łamego wrychle porzuć/ y z chriścianiná/ nie zoťanie żydem/ále rychley bezbożnym pogáninem. *CzechRozm* 236, 240; Przeciw ktorym [*heretykom*] Szófty Zbor złożony iest/ y ná nim iáko bezbożni bluznierce potępieni są. *SkarJedn* 392; *CzechEp* 406; Seruetus Hiłzpan/ człowiek nád wśelákie podobieńftwo bezbożny/ o którym piśzą/ iż fie dla tego tylko národził/ áby nie łam był náprofnieyfy y napługáwfy *Lutherus ReszPrz* 79, 90; *Calep* 109b; Y Buřiris bezbożny/ kiedy błagał bogi/ Nie dźięćię ofiárował/ lecz to co ma rogi. *GórnTroas* 71; Godźieneś Pánie Iezu Chryšte wśelkiey czći y chwały/ kilká kroć krzykliwym głófem bezbożnych Zydow/ ná śmierć żądány. *LatHar* 542, 19, 298, 326, 437, 640 (8); *WujNT* 39; tám ztąd dopiero bezbożny Prorok [*Balaam*]/ do domu swego wroćiwfy fie/ chytre á przewrotne Proroctwo/ o vpadku onego ludu/ przez grzech Bálwochwálftwá Pogáńkiego/ przeciw niemu wydał *PowodPr* 4; krzyknął bezbożny Zařtęp [*Tatarzy*]/ y więźnie. Lecz był okrzyk rożny. *SzarzRyt* Cv, B.

W połączeniach szeregowych (2): Zakon nye yeřt wřtáwyon śpráwyedliwemu/ ále nyęřpráwyedliwym á nyepořlufńnym/ bezbożnym á grzeřńnym/ złořciwym y zmázányym *KromRozm II* nv; *RejAp* 92.

Wyrażenie: »bezbożny pogánin, poganiec« (4): A przecię tam pánuia bezbożni [!] pogáni. *MycPrz I* B4v; tedy fie y wielu inych mieyřc piřmá ś. w podeyřzenie bezbożnym pogáńcom przywoďzić wáżá *CzechRozm* 137, 102, 236.

Szeregi: »bezbożny i gruby«: To ciało (które jest na ołtarzu [!] weźłobie Krolowie witali/ a mężowie (niegd) bezbożni y grubi vczyniwszy daleką drogę/ z wielką mu się boiżnią y prześtrachem pokłonili. *SkarŻyw* 28.

»bezbożny i grzeszny« (2): A ieliżec śprawiedliwy záledwie będzie zbawiony: beľbożny y grześny/ gdzie się vkaże? *Leop* 1.*Petr* 4/18, 1.*Tim* 1/9.

»jawny, bezbożny i niewstydlivy«: a k temu/ ile może być/ potwarcom nášym iáwnym/ bezbożnym y niewstydlivym/ żebym gęby zámknął. *CzechRozm* Av.

»bezbożny i niecnotliwy«: Piśze Lutherus/ y winuie Károlftáduřz: iż tak był bezbożnym/ y niecnotliwym człowiekiem/ iż nie wierzył/ aby ieden Bog był na ziemi y na niebie. *ReszPrz* 75.

»bezbożny i niewstydlivy«: Iáko káždy z Piotrá Rořettá mnichá bezbożnego y niewstydlivého orácyey *De laudibus Romanae urbis*, lácno obaczyć może. *CzechEp* 84.

»przeklęty a bezbożny«: Ale ty przeklęty a bezbożny wodzu Izráelŕki/ ktore dzień zamierzony przyředł czáfu niepráwořci: tho mowi Pan Bog; Odeń Infułę/ zdeym Koronę *Leop* Ez 21/25.

»srogi a bezbożny«: Ktemu obiecał iá [obľubienicę = Kořciól] vcikák gwałty rozlicznemi ludzi frogich a bezbożnych/ pokuřzáiác they itálořci iey. *RejAp* AA8.

»bezbożny a złego sumienia«: y [ten kto] drogę nieprzyiacielowi do ořięgniienia řwey Oyczyzny řciele/ zá nieprzyiacielá Oyczyzny ma być řadzón/ a řnadź zá gorřzego nád pořtronnego/ y ielli to bezbożny a złego řumnienia řyn/ ktory mátkę řwá ráni/ zábije/ chociaź tylko iemu řámemu bywa vřyteczná *Phil* N4.

»zły a bezbożny«: Przethoź niepowřtawáiá řli a bezbożni w řadzie: áni grzeřniczy w rádzie řprawiedliwych. *Leop* Ps 1/5.

»zły, bezbożny i niewstydlivy«: A iákoźby człowiek źły/ bezbożny/ y niewstydlivy řzkodźić miał? *CzechRozm* 230.

W przen (5) : Spráwiedliwy ie/ a nályca duřę řwoię: ále brzuch bezbożnych/ nienálycony [*Venter autem impiorum insaturabilis*]. *Leop* *Prov* 13/25, 21/4; *WujJud* A8v; *CzechRozm* 137; *LatHar* 79.

a. *W odniesieniu do postępowania i rzeczy: przeciwny (prawdziwej) wierze, niepobożny, bluźnierczy, kacerski, heretycki, pogański; źły, niemoralny, nieuczciwy; impius Vulg; atheos, sacrilegus Cn (18) :* Potym Iofářfát Krol Iudŕki wřtąpił w przyiacielřtwo z Ochozyářem Krolem Iřráelřkim/ ktorego vczynki były bezboźne *Leop* 2. *Par* 20/35; *CzechRozm* 171v; Pychy peřen nietylko ludźmi brákuie/ Ale y Bogá řobie lekce řzácúie: Bezboźné myřli iego/ řpráwy brzydlivé: Bo niepómni na řády twe řprawiedliwé. *KochPs* 15; *SkarŻyw* 81; [*Katolicy*] ktorzy iż řłowem Boźym/ czárow řwych/ guřów y kuglarřtw bezboźnych obrónić nie mogá: bo im iest wřzędy na odpor: przetoź řłowo Boże hydząc/ łząc y tłumiąc/ ná wywody się Filozowŕkie zdobywáiá *CzechEp* 132, 85; *PowodPr* 40; Gdy moc błáď wřziął bezbożny/ řam się opárl/ iż nie Zgáľlá powřzechna wiárá. *SzarzRyt* C2v; Bowiem lichwá bezboźna/ Iudařzów pořáźek/ Naleźy teź do iego miřternych bieřáźek. *KlonWor* 79.

W poľczeniach szeregowych (4): *RejZwierc* 131; Wřzyřtkie Vota, [...] řá nie potrzebne/ řłupie/ niepodobne/ ále teź bezboźne/ Pogáńŕkie/ řydowŕkie/ potępione/ błęďne/ Dyabelřkie/ czárownicze/ odřzczepieńcze/ przeciwné wřzyřtkim řwiętym. *ReszPrz* 60, 59; *PowodPr* 39.

Szeregi: »bezbożny i niechrześcijański«: Káždy człowiek kłámćá/ co Pánu Chryśtuśowi przypifowác y w liczbę go thych pokłádác/ rzecz bezbożna y niechrześciánfka ieft. *BiałKat* 268v.

»zły i bezbożny«: Bo gdzieć będzie zła y bezbożna wiára/ tedyć też pewnie nigdy z siebie owocow dobrych nie wypuści. *CzechEp* 57.

W przen (3) : [*Archiloch poeta*] Z Lykámblem oycem/ w bogátych Thebách/ znákomitym Doiezdźáiąc duż niewinnych rymem iádowitym Gdy ie przywiódł do zadźierzgu/ znácznie fię obłowił/ Sam siebie y pioro fwoie bezbożne ogłowił. *KlonŻal* C4; PP. Litewscy dobrze czynią ze swego Prosa bronią od tych bezbożnych Constitutyi *ActReg* 166; Zwiedz [Boże] z brzydkiey drogi/ gdzie nowiną cnotá/ Chytróści ważne; pośmiechem profitotá. Wyftępkí rofkofz: ciężkość fłużyć Bogu/ W bezbożnym progú. *GrabowSet* M4.

Synonimy: grzeszny, niecnotliwy, niewstydlivy, przekłety, złościwy, zły, zmazany; **a.** niechrześcijański, nieprzystojny, zły.

Cf **NIEZBOŻNY, PRZENIEZBOŻNY, PRZEZBOŻNY**

KN